

Олійник Ю.В.

*викладач кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Гречишкін Є.Ю.

*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Під час воєнного стану, коли Україна переживає особливо важкий період, що стає ще складнішим через одночасну реалізацію прагнень нашої держави відновити економіку після загострення пандемічної нестабільності та глобальної макроекономічної нестабільності, дотримання прав людини є важливим аспектом. У таких кризових умовах людські ресурси, які мають унікальні знання, вміння та досвід, залишаються ключовими для збереження неперервності роботи економічних, політичних та соціальних секторів країни. Однак права та свободи людини, як найвища цінність, мають свою специфіку: вони історично змінюються, адаптуються та підпорядковуються соціально-економічним процесам у державі. Це суперечить усталеним принципам гуманізму, але залишається актуальним в умовах війни.

Права та свободи людини та громадянина стають все важливішими в сучасному світі, оскільки вони служать індикатором розвитку правової та демократичної держави, виразником рівня їх дотримання, захисту та гарантій [1, с. 314].

Стаття 3 Конституції України стверджує, що діяльність держави визначає зміст і спрямованість прав та свобод людини, а держава несе відповідальність перед індивідом за свої дії. Забезпечення та гарантування прав і свобод особи є головною обов'язковістю держави [2].

Однією з обґрунтованих причин для обмеження прав людини є введення воєнного стану в державі або на окремих її територіях. Відповідно до статті 1 Закону України "Про правовий режим воєнного стану", воєнний стан є особливим юридичним режимом, який може оголошуватися на території України або на певних її частинах у випадку збройної агресії, загрози нападу, загрози державній незалежності або територіальній цілісності України. Цей режим надає відповідним державним органам, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування додаткові

повноваження, необхідні для захисту від загрози та забезпечення національної безпеки. Крім того, воєнний стан передбачає тимчасові обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, з визначенням строку їх дії, що обумовлені загрозою [3].

Особливості захисту прав людини визначаються в важливих нормах Міжнародного гуманітарного права (МГП), серед яких особливе місце займає "декларація (застереження) Мартенса". Ця норма була спочатку включена до преамбули Гаазької конвенції про закони і звичаї сухопутної війни в 1899 році, за ініціативою міжнародного юриста та дипломата Ф. Ф. Мартенса. Пізніше вона стала окремою нормою, що була включена до наступних конвенцій МГП з редакційними змінами. Ця декларація Мартенса також була врахована в статтях, що регулюють правові наслідки денонсації Женевських конвенцій I-IV (ст. 63/62/142/158), і в пункті 2 статті 1 Додаткового Протоколу до Женевської конвенції I. В цьому останньому документі декларація Мартенса визначена наступним чином: "У випадках, які не передбачені цим Протоколом або іншими міжнародними угодами, цивільні особи та бойовики залишаються під захистом і дією принципів міжнародного права, які впливають із постійних звичаїв, гуманних принципів та вимог громадської свідомості" [4].

Отже, ми вважаємо, що під час дії правового режиму воєнного стану дуже важливо, щоб громадяни були належно інформовані про діюче законодавство, яке закріплює їх конституційні права та свободи. Оскільки під час воєнної агресії можливі масові порушення цих прав, влада повинна активно сповіщати населення через посадових осіб про можливість звернення до правоохоронних органів, таких як Національна поліція України, прокуратура, Служба безпеки України, військові адміністрації, або інших діючих владних органів в даній місцевості, для захисту своїх прав.

---

1. Гончар О.В. Обмеження права особи на свободу пересування при обранні запобіжних заходів у кримінальному процесі України. Університетські наукові записки. Хмельницьк. ун-ту упр. та пр. Хмельницьк, 2013. № 1. С. 314–320. (дата звернення: 04.10.2023).

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.10.2023).

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 04.10.2023).

4. Гнатковський М. М. Повага до прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні застосування судами норм міжнародного гуманітарного права та стандартів захисту прав людини, Київ. 2017. С. 22. Available at: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Report_Respect-for-HR-in-Conflict_Gnatovsky_UKR.pdf (дата звернення: 04.10.2023)